

КУЛТУРА ПОЛИСА
УДК 316.7(497.11:497)
ПНР

НЕБОЈША КУЗМАНОВИЋ

Општинска управа Општине
Бачка Паланка

СРПСКО-СЛОВЕНСКА УЗАЈАМНОСТ

Сажетак: У овом раду се настоји доћи у стање упитности, кроз процес пропитивања, основних постулата европских интеграција. Ко смо, куда идемо, да ли је европски пут заиста наш пут? Да ли су словенске интеграције могуће у новом веку? Овај рад је замишљен као прилог аутохтонистичким истраживањима словенске повесности, истраживањима која нису у главној матици теоријских интересовања наших мислилаца, али свакако имају легитимно право на постојање, како се не би запало у униформност и једнообразност. Идеја словенског заједништва, упркос многим препрекама, није апстрактна одредница, јер су словенске везе и данас присутне: славистички конгреси и сарадња слависта, филмски и музички фестивали словенских и православних земаља, међусобне посете фолклорних друштава (најизразитије из Украјине, Словачке и Србије), посете црквених хорова, сарадња српских и руских интелектуалаца. Најмања је сарадња у области књиге, јер се веома мало међусобно преводи, а то је једна од најважнијих области. Али ипак, сва врата за оживљавање словенског заједништва нису затворена.

Кључне речи: Глобализам, будућност европског човека, ширење, Срби, порекло Словена, Европа, Шафарик, Суровјецки, Леонтјев, Петровић, једноставност- разноликост, словенска узајамност.

Ако се сложимо са чињеницом да данашња Европа; упркос глобалистичко – наднационалној концепцији и уверавањима еврократа и њихових следбеника: француских постмодерних фило-

НЕБОЈША КУЗМАНОВИЋ

софа и мислилаца о надолazeћој интеркултуралности; ипак има доминантна обележја германско – романског духовно – културног обрасца, у коме нису језик, религија или припадност завичају (тлу) интегративни фактори, већ само једна надбиолошка, невитална одредница, што ће рећи наука, тада се налазимо пред два могућности: а) или је целокупна досадашња историја, која је увек била историја нација, народа, племена, *на заласку* и б) или је ова вредносно неутрална карактеристика, пошто наука и технологија немају националне обојености и припадности, као општа универзалистичка тенденција, *будућност* европског човека.

Експлицитан одговор на ова питања не може се дати све док тај процес не буде завршен, али се искуства из историје европског човека у облику неисцрпног мемофонда ипак могу користити.

Велика царства: Александра Македонског, царство Старог Рима, Византија, Британско колонијално царство, Совјетска империја... у временском распону од две и по хиљаде година, непрестано су се ширила, али су се на свом врхунцу, пре свега територијалном, распадала. Она су у себе укључивала многобројна племена, народе, етничке групе и расе. Интегративни фактори који су очуавали царства су били различити: идеолошки, религиозни, идејни, али је основна одредница код свих била њихова наднационалност. Међутим, управо је то један од разлога што су та царства пропала. Унутрашњи сукоби који су имало форму племенских, националних, класних и грађанских ратова, као и вањски притисци који су стизали од виталнијих, али мање цивилизованијих племена и народа, у форми оружаних или економских притисака, доводили су до пада царства.

Логика било ког државно – економског система огледа се и црпи у **ширењу**, па тако систем мора непрестано, због очувања сопственог центра да инкорпорира, односно подјармљује, околне просторе, државе и народе. Међутим, када систем нарасте преко величине коју центар може да контролише, он се урушава или чак руши као *кула од карата*.

Повест човекова је довољно дуга, а историја империја, које увек теже свевремености, је увек прекратка, тако да о великим царствима скупљамо доказе и градиме њихове слике увек *пост*

фестум те су она тад предмет археологије, археографије, историје или других сличних наука. Велики Рим је владао данашњом Британијом четири стотине година, све до IV века н.е. На Британском острвљу пре Римљана, ту су били Ибери, више од хиљаду година, али су нестали (асимиловани су), потом Келти, Нормани итд, али о томе данашњи становник Британских острва, вероватно, не зна много.

Читајући студије аутора које можемо сматрати припадницима аутохтонистичне школе у историографији, као Павела Ј. Шафарика, *О пореклу словена*, 1999; Јована И. Деретића, *Србија – Нова Вулгана*, 1998. (Прво издање: Чикаго, 1995.); и Александра М. Петровића, *Кратка археографија Срба*, 1997, откривамо за данашње теоријске прилике потпуно нов поглед на историју Европе. Све три студије показују, и аргументовано доказују, присуство и значај Словена и Срба на европском простору пре *Велике сеобе народа* из V, VI и VII века нове ере. Ова сеоба народа је у западној евроцентричној историографији узимана као релевантан почетак европског човека после доба постантичке Европе и главни оријентир за научно – историјска истраживања.

Аутохтонистичка српска историографска школа се у последњих петнаест година сва налази у опозицији до сада владајућем историографском обрасцу нордијске историјске школе, која се темељи на списима Константина Порфирогенета о германско – романској аутохтоности и доминацији на европском континенту, те о ропском менталитету дивљих северних народа, односно Словена.

Српска аутохтонистичка школа веома суверено доказује да је на европском континенту у последњих два и по миленијума био непрестано заступљен и словенски расни и етнички елемент. Тај елемент је имао разне облике: сарматски, вендски, српски, словенски, православно – словенски, католичко – словенски итд, али је увек у основи био словенски.

У време европског, национално – романтичног, XIX века настала је књига која се пред нашим читаоцем, на српском језику, јавља ево тек након 170 година, а која је незаобилазна за писање уџбеника српске историје. Словачки философ историје Павел Јозеф Шафарик је 1828. године објавио на немачком језику спис *О*

пореклу Словена, који је настао као резултат жеље да се читаоцима представе истраживања историје пољског научника Лоренца Суровјецког.

Шафарикова књига представља незаобилазну хрестоматију стотињак историографских, археографских и лингвистичких текстова и теза разних аутора: Руса, Немаца, Енглеца, Јермена, Византинца, Римљана и других, који документарно сведоче о прехристовском постојању Славена, Сармата... на просторима Европе.

Без обзира на критике и осуду национално – романтичног приступа, који је присутан и код Шафарика, једна ствар се не може превидети: записи, археолошки налази, цртежи, географске карте, итд., непобитно доказују постојање словенског етничког елемента на просторима од Висле, Одре, Карпата, Јужне Италије, Панонског подунавља до простора данашње Источне Немачке – где су Лужички Срби још присутни, а немачки град Лајпциг је до пре само триста година носио словенски назив Љубица.

Зашто су нама ова сазнања важна, ево данас када присуствујемо европским интеграцијама и разним „пактовима о стабилности југоисточне Европе”, односно Балкана. Важна су нам због тога што знамо да се словенским народима никада у европској науци, а дакако и у државотворним политикама није признавала аутохтоност и цивилизованост. У науци се увек говорило о *Великој сеоби народа* као о времену досељавања дивљих азијатских племена на просторе родне германске Европе. Међутим, након појаве ових књига ствар је ипак у основи другачија.

То што словенска етничка одлика није ратоборност¹, у смислу германско освајачког духа *Лебенсраум* – а, већ ратарска питомост, а како знамо да само освајачи пишу историју онда и није чудно што се значај, утицај, аутохтоност и домицилност Словена у западно – европској науци прећуткују.

Владимир Дворниковић у књизи *Борба идеја*, која је настала тридесетих година овог века, тврди како су Словени у Европи признати само као истакнути појединци из различитих области једино уколико приступе Европи према њеним критеријумима и при томе излажу своје идеје, наравно на немачком, енглеском или романским језицима. Руски језик, којим говори више од стотину милиона људи, није никада био равноправан са горе наведеним.

Словенска културна достигнућа: руска литература, српске епске песме, словенски фолклор... за европске научнике само су арихаичне атракције које европском научнику служе као фусноте како би његов текст био занимљивији и барокнији.

Наша данашња наука треба да постави питање: **Зашто Словени и Срби треба да се укључе и интегришу у Европу?**, јер историјско искуство говори да нордијска Европа није на нас никада гледала као на своје интегралне становнике, нити као на своје равноправне суседе. Неопходно је најпре изрећи дијагнозу западно – европског културног обрасца, као епохалног пројекта развоја европског друштва, па тек онда видети да ли је он примерен словенским народима, ако је одговор потврдан онда треба видети да ли се он може у потпуности прихватити.

Из историјског искуства које је наш народ имао знамо да некритичко прихватање разних светских епохалних идеологија и начина живота, те организације друштва, пре свега комунистичко – интернационалистичке идеологије, веома лако води у самозабрав и губљење националног идентитета и виталитета народа (наталитет, култура, обичаји, језик, религија и сл. опадају и нестају). Наравно да је неопходно пре свега да се види који је постојећи духовно – културни образац у нашем друштву и народу, те да ли се он може у неком најопштијем виду дефинисати. При овим разматрањима свакако ваља узети у обзир и идеје о *трећем путу* Александра Солжењичина, као синтези западноевропског и словенског пута, те идеје француског филозофа Рејмона Арона о конвергенцији социјализма и капитализма, као могућностима развоја друштва кроз постиндустријски концепт. Без добре организованости друштва, те науке и технологије се не може, али се не може ни без националног идентитета, духа народа и саборности (или како Фридрих Енгелс цинично каже *сворности*), нити без непрестане тежње ка социјалној једнакости.

У *Старом веку* словенска организација друштва није се одликовала државотворношћу (која је код других углавном имала империјално – трговачки облик), већ је друштво било традиционално – племенски организовано, али ипак и у таквом друштву битни атрибути западноевропске културе као што су писмо, језик, уметност и религија Словенима нису били непознаница – сетимо

се само *Винчанице* коју је открио и дешифровао Радивоје Пешић, те *черти и реза* с којима су *наши Стари* писали. Александар М. Петровић каже: „Један други монах (савременик монаха Кијевско – печерске лавре Нестора, прим. Н.К.) из X – XI века оставио је запис како Словени и пре него што су покрштени – цивилизовани *писахон и готахон чертама и резама*, а што потврђује и нордијски бискуп Дитмар, који се такође уверио да су Словени користили писмо које је назвао *Njendischen Runen* (Вендске Руне).” (Александар М. Петровић, 35)

Тако се ни Павелу Ј. Шафарику прасловенска писменост није чинила заблудом: „Сасвим је могуће да су Словени донели словно писмо из Индије, али знање писања које су природно поседовали само малобројни, морало се изгубити због вечитог лутања толиких племена; неизвесно је да ли је од тог древног писма нешто прешло у ћирилицу или не. Прастаре песме, које су тек у најновије време срећом откривене код Чеха и Руса, док су код Срба сабране, указују на њихову оригиналност и чистоту и на далеко раније духовно формирање народа, него што се то обично узима...” („*Geschichte der Slawischen Sprache und Literatur*”, 1833, с.18, превод Александар М. Петровић).

О стародревности словенског језика и писма говори и Лоренц Суровјецки: „Словени су писмо звали **буквица**, или богвијеца, несумњиво стога што су његовим посредством проповедали божанске законе и учења приликом свечаних обреда. Да су од прадавних времена обичавали да пишу своје правне законе на таблицама имамо више неспорних доказа. У нордијским сагама и предањима важе Вани, што значи Словени, готово без изузетка као просвећени”. (П. Ј. Шафарик, 152)

Како је оружје јаче од културе, јасно је било да ће германско-тевтонска племена писати односно сведочити о свом постојању, а скривању постојања других које су подјармили и асимиловали.

У средњем веку, пак, када је српска држава била устројена по принципима хеленистичко – римске Европе: оружана моћ Душановог царства, црквена уметност и сликарство, закони преточени у *Душанов законик*, те када је српска држава била веома моћна и сматрана могућим наследником источно – ромејског цар-

ства, односно Византије, значи упркос свему набројаном та и таква Србија је романо – германској Европи послужила само као предстража пред османлијско – турским освајачима. Српској држави европски владари нису помогли у одбрани, јер није сматрана делом њихове Европе.

Данас видимо да је историја Русије, Пољске, Чешке, деветнаестовековне Србије или двадесетовековне Југославије (као највеће заједнице јужних Словена) потпуно иста. Словенски народи су увек за Западњаке били потенцијална опасност и како наш народ каже, увек су служили као монета за поткусуивање. Свака словенска, прословенска или пансловенска идеја, пројекат или конгрес, били они заступани од левице или од деснице, од XIX века на овамо били су прећуткивани, осуђивани и затирани, како научно тако и оружаном. Као доказ овоме навешћемо ову занимљивост.

У науци се често превиђа чињеница да је познати социјалиста и идејни вођа анархизма Михаил Бакуњин заступао пансловенске идеје, али га је његов идеолошки пријатељ Фридрих Енгелс у *Новим рајнским новинама* упркос пријатељству жестоко критиковао, а Словене називао свакаким погрдним именима, од којих је израз дивљаци један од блажих.

У тексту *Позив Словенима* Бакуњин је изложио програм панславизма и презентовао га на *Словенском конгресу* у Прагу 1848. године. Основна идеја *Позива* састоји се из захтева словенских народа да се њихова *народна воља* за независношћу и самосталношћу мора поштовати, али је претходно потребно „*распустити деспотске државе, пруску државу... Аустрију... турску империју*”. Бакуњин даље каже: „Живо осећајући заједничке везе историје и крви, заклели смо се да нећемо допустити поновно одвајање наших судбина. Проклињући политику, чије смо жртве били толико времена, ми смо се сами увели у наше право на потпуну независност и заветовали смо се да она мора убудуће бити заједничка свим словенским народима. Признали смо Чешкој и Словачкој њихову самосталност... немачком народу, демократској Немачкој пружили смо своју братску руку. У име оних од нас који живе у Угарској понудили смо Мађарима, бесним непријатељима наше расе... братски савез. Нисмо заборавили у свом савезу самоослобођења ни ону нашу браћу која стењу под јармом Турака”. (Маркс, Енгелс, 125)

На самом *Словенском конгресу* који се састао 2. јуна 1848. године у Прагу, а у вези са националним покретом словенских народа, које је угњетавала Хабсбуршка монархија, испољене су две тенденције: Једна је решење националног питања видела у консолидовању Хабсбуршке монархије – Шафарик и Палацки, а друга се залагала за заједничке револуционарне акције са револуционарно – демократским покретом у Немачкој и Мађарској.

Овде се нећемо посебно даље бавити Енгелсовом критиком Бакуњина, која је усмерена на приказивање Словена као изразито контрареволуционарних нација, већ ћемо изложити Енгелсов суд по коме су Словени *отпад* историје што се веома добро уклапа у све важеће германско – нордијске историографске концепције о којима смо говорили. Енгелс каже: „Ниједан словенски народ нема будућности, из простог разлога јер им недостају примарни историјски, географски, политички и индустријски услови самосталности и животне способности. Народи који никада нису имали властиту историју, који од тренутка чим су се попели на први, најсировији степен цивилизације, већ доспевају под туђу власт или их тек туђи јарам приморава да се подигну на њега, немају животне способности, неће никада моћи да дођу до било какве самосталности”. (Нове рајнске новине, 129)

Иако Енгелс најоштрије говори о Словенима он ипак не може, а да им посредно не призна право на европску завичајност што је највидљивије исказано овим речима: „Немци су на северу поново освојили од Словена... територију од до Варте, то освајање било је условљено географским и стратегијским нужностима произашлим из поделе каролиншког царства. Ове словенске области су потпуно германизоване; ствар је свршена и не да се репарирати осим да панслависти ишчезли сорпски, вендски и оборитски језик поново нађу и наметну га Лајпцижанима, Берлинцима и Штетињанима, али да је освајање било у интересу цивилизације, није досад оспоравано.” (Нове рајнске новине, 132)

Из овога је јасно видљиво да су на просторима данашње источне Немачке живели Словени (Лајпциг – Љубица) и да су се на просторима, и Одре говорили словенски, односно западнословенски језици, те српски од јужнословенских. Ови докази долазе из пера једног Немца, који је германски пристрасан, наравно револуционарно, али ипак германски, те неспорно потврђују тезе наше аутохтонистичке историјски школе.

Након ових сазнања закључујемо да је до деноминације историје долазило не само због доминације нордијске школе у историографији већ пре свега и због ових и оваквих Енгелсових теза. Какао је Енгелс био један од класика марксизма – идеологије која је владала источноевропским и словенским просторима скоро један век, а како су његове идеје поразне за Словене, онда и није чудо што су чињенице о домицилности Словена у Европи не само биле прећуткиване, већ и систематски затиране, јер је наравно социјалистичка идеологија у словенским земљама била владајућа парадигма, те се у њу и њене творце није смело ни најмање сумњати.

Занимљиво је да је *Демократски панславизам* најконтроверзнији Енгелсов чланак, каже Слободанка Ковачевић и тврди: „Због гушења мађарске револуције и устанка у Бечу, он (Енгелс, прим. Н.К.) се баца 'дрвљем и камењем' на Чехе, Словене и Јужне Словене”. Међутим, с правом додаје С. Ковачевић: „Екстремни ставови из овог чланка се не могу, као што су то покушавали да ураде Каутску и Мехринг, оправдати револуционарним заносом из 1848. из простог разлога што Енгелс, до краја живота није изменио ове ставове”. Доказ овој тврдњи представља Енгелсово писмо штајну од 22. фебруара 1882. и писмо А. Бабелу од 17. новембра 1885. године.²

Због свега набројаног, јасно је да када историју пишу други, а због сазнања да будућности нема без осветљене прошлости, ваља увек поздравити појаву дела која деноминирају историју и ре-афирмишу оне научне теорије које дају судове по мери значаја одређених догађаја и дакако понајвише народа, па тако и нашег – српског.

Сматрамо да ће се појавом Шафарикове књиге *О пореклу Словена*, на српском језику, наша научна, а и шира јавност свакако дати убедити да примедба о српској аутохтонистичкој историографској школи, као национално-романтичарској школи која нема научне домете, не стоји. У овој Шафариковој студији је толико научно утемељених доказа: лингвистичких, археографских, етимолошких, хидронимских, хоронимских, итд., да би за илустрацију, односно доказе, било неопходно цитирати скоро целокупну његову књигу.

Појава ове књиге је тим значајнија, јер је она у нашој науци била превиђана, или како каже Павле Станојевић у *Предисловију* овом српском издању: „Књига 'О пореклу Словена...' у нашој историографији се готово и не спомиње, ни када је у питању укупно Шафариково дело, још мање као извор за рану историју Словена. Шафарика као једног од највећих слависта и историчара свог времена уопште не спомиње, чак ни десетотомна 'Историја српског народа' у одељку о досељавању Словена на Балкан”.

Почетком XIX века П. Ј. Шафарик, Лоренц Суровјецки, Јозеф Добровски и многи други научници чинили су огромне научне напоре да се „коначно и праисторија Словена отргне часнијим рукама од нечасног презира и запостављања и повери брижљивој вери часних диригената у историјском истраживању” – Шафарик. Међутим, ми данас имамо још тежи задатак, јер живимо у време доминације тзв. вредносно – неутралне науке, наравно неутралне само за оне који су успоставили те критеријуме неутралности по својој мери, а то је свакако дух европско – атлантистичког научника, већ и у време масовне културе која оставља веома мало простора и метода да се другачије приступи сопственој историји.

Таква наука створила је човека чија је *диференција специфика* незаинтересованост за било какву духовност, а време у којем он живи и сами западни научници називају *добом празнине* (Жил Липовецки). С друге стране материјално осиромашење онемогућава да се путем већих тиража књига, медија, школа, предавања крене у едукацију ка самосвојној духовности, јер када смо доведени у ситуацију да бирамо између *Шекспира и чизама*, зна се шта ћемо изабрати, јер ретки су они који неће души својој наудити и по цену страдања.

Ипак, упркос таквом стању остају овакве посвећене књиге које морају прелазити од руке до руке и ширити идеју о томе да морамо бити поносни на то што смо припадници народа који од давнина *слови*, а не да се морамо самосажалевати и самокажњавати, јер *сви су против нас па су ваљда они тада и у праву*.

Павел Јозеф Шафарик показује да Словени припадају главним европским народима, још од праисторијског времена и у ту сврху „наводи неколико писаца историје” те каже „Најстарији

писци који *изричито* (прим. Н.К.) спомињу Словене, су свеукупно странци. Саопштења која они дају о њима, већином су узгредна и неплански испреплетана, отуда нису без противречности па је целокупна гомила њиховог неповезаног извештавања крајње оскудно скрпљено дело, које можда има вредност коју смо приморани да му придајемо само услед потпуног недостатка истовремених домаћих извора”.

Али шта друго очекивати од странаца који нису познавали туђе језике, а други народи и племена су им била ништа друго до аморфна дивља маса. Словенски писци и домаће хронике јављају се много касније тек од X века н.е., те Шафарик доноси изводе из списка калуђера Нестора из Кијева (1056–1111.), епископа Катубека из Кракова (1161–1223.), Богуфала (1253.), А. Кранца (1517.), Н. Маршалека, М. Кромера, (1512–1589.), опата Мавра Орбина, из његовог капиталног дела *Regno de gli Slavi* („Краљевство Словена”), 1601. године и још многе ауторе, све до својих савременика Суровјецког и Добровског. Основне тезе свих ових аутора говоре и учвршћују идеју о домицилности словенских племена и народа у Европи, а Шафарик то поред осталог доказује и навођењем Плинија, Јорданеса и Клаудијана Птоломеја, на чијој се мапи виде српски и словенски топоними: Србијум, Србица, Склави, итд.

Шафарик каже: „Ко ће у Србима у Сарматији непрепознати Словене. Плиније их овде назива: 'A Cimmerico accolunt Maeotici, Vali, Serbi, Arrechi, Zingi, Psesii'. (VI 7). Исто тако касније Птоломеј: 'Inter Ceraunios montes et Rha fluvium Orinaei et Vasli et Serbi.' (V 9). Ови Срби су насељавали између Кераунских планина, северне крајње огранке Кавказа, данас Иргенске планине и Волгу, на садашњој реци Серби, према изговору Татара. Сарпи, која истиче недалеко од језера Бјело (татарски Тзанган)...”.

Сви ови хроничари се слажу у једном – Словени живе на просторима северне, источне и јужне Европе – од Северног до Црног и Јадранског мора, на Дунаву, Одри, Висли, Мајни, Елби, Карпатима... Словени су наследници Илира, , итд.

Како је хеленистичко – римска цивилизација корен европске цивилизације, а како њихови историци, философи и научници нису говорили стране језике, до свог грчког и латинског, те исказивали презир према „варварима”, логично је претпоставити да

нису бележили податке и догађаје о северним и словенским народима, па се такав однос и став пренео и на њихове западноевропске следбенике.

Шафарикова студија је настала као резултат жеље да се са таквим судовима води полемика, те је зато и направио приказ студије Јоренца Суровјецког *Расправа и порекло Словена*, која је изашла у Варшави, 1824. године, а тај је Шафариков приказ, као што видимо, завршио као обимна студија о аутохтоном пореклу Словена.

По Суровјецком „од памттивека насељавају пет главних народа Европу – Трачани, Келти, или Гали, Германи, Скити и Венди”. Венди или Венди насељавали су пределе Висле до извора Дњепра и Волге, и за то наводи доказе, позивајући се на Прокопија, Јорданеса, те Плинија, Тацита и Птоломеја „Иако су грчки писци писали према својој навици име Словена различито и изопачено, ипак је толико сигурно да су имена 'Словени' и 'Венди' била општа имена целокупног народа, као и сада у скоро свим наречјима” – каже Суровјецки.

Проблемом изворности и аутохтоности Словена, те проблемом њихове идентификације са именима старих народа: Спори, Венди, Сармати... бавио се дуго година и наш историчар који је тридесетак година живео и писао у Француској и Америци Др. Јован И. Деретић. Његово главно дело носи наслов „*Срби: народ и раса: нова вулгата*”, где су на преко четири стотине страница обрађени документи и извори који слове и сведоче о претхришћанском постојању Срба.

Основна Деретићева тврдња јесте да сви Словени проистичу из српског имена, те да су српска племена прастановници Европе. „Ко год данас припада словенском стаблу народа, он пре свега припада сербиској раси и сербинском народу.” – каже Деретић. (Деретић, 341) По Деретићу, о сербинском имену се може говорити у дубокој старини, чак до пре седам хиљада година, а сербинско име се помиње и у индијској *Махабхарати*, те у записима из Мисира и са Блиског истока у XV и XIV п.н.е., тако да је по њему српско име у старом веку присутно свуда по целој Европи, Азији и Африци.

Словенско име се јавило врло касно, у VI веку, 552. године као једно од имена српског народа, а до тада су важила различита имена, па тако Деретић каже: „Пре словенског имена било је једно друго име, које се такође темељило на језику, јер Словени долази од словити, (говорити, прим. Н.К.), а то су Јазиги, односно Јазиги. То је име означавало народ који говоре исти језик, баш као што словенско име подразумева народ који слови... Маретић, Рачки, Шафарик, Добровски, Велтман и многи други словенски научници се слажу да је име Серб врло старо и дубоко укоренењено међу Словенима.” (Деретић, 342)

Упоређујући Деретићеву, Шафарикову, те Петровићеву *Кратку археографију Срба* долазимо до уверења да су етимолошке анализе и аналогije које Деретић изводи веома проблематичне и *натегнуте*. На пример, Јазиги, или како их Деретић назива Јазиги, нису Словени, нити припадају Сарматима или Вендима као словенским прецима. То јасно доказује Шафарик у својој студији *О пореклу Словена*: „Каже се да су обичаји Сармата скитско – варварски, да нису били словенски. На ово одговарамо да су стари писци приписивали Сарматима само што је другим народима припадало, управо зато што су исте замењивали са Скитима и Готима – Германима, Аланима, Роксаланима, Јутунзима – **Јазигима**... (подвукао Н.К.)” (Шафарик, 60)

У својој аналошкој занесености Деретић иде дотле да и Бугаре сматра Србима, јер наводи и прихвата тезе румунског историчара Николе Јорге: „Код Румуна Срби је друго име за све Словене, име које се примењује целој раси, јер у Румунији, Бугари су такође Срби.” (Деретић, 342)

Зидати здање словенског старог доба, како каже Шафарик, не може се на овај начин, јер научник који се бави протоисторијом и држи до себе мора да „одлучним, чврстим поудом одбије од себе и најмању претпоставку, да је хтео да за народ, за који је решио да утемељи порекло, не дозволи поново било коју од старих десет напасти: Јевреја, Римљана, Скита, Теутона, Финаца, Хуна, **Бугара**, (подвукао Н.К.) Авара, Гота, Киргиза, будући да су неизлечиво слепи сакупљачи историјских пабирака, као што смо то видели, Словене са свима њима братимили и орођавали, па је писац (Суровјецки, прим. Н.К.) решио да Словене потражи у Словенима на једном тлу.” (Деретић, 60)

Аутори које користи и сам Деретић тврде да Бугари немају словенско порекло, већ азијатско – хунско, те да су примањем хришћанства, а у додиру са Византијом, Грцима и словенско – српским племенима формирали своју религију – православље, те словенски језик и писмо - ћирилицу. У историји су нам познати примери претапања и асимилација племена и народа путем вере у друге народе – Хазара у Јевреје (јудаизмом), Срба у Хрвате (покаатоличавањем и језиком) итд, тако да је јасно да свако некритичко истраживање и површне аналогije могу само да штете аутохтонистичкој школи.

С друге стране; веома добар пример протоисторијског истраживања и археографске студије јесте Петровићева *Кратка археографија Србам* која стародревност српског народа доказује: навођењем *старих* аутора, њихових теза, идеја и закључака, потом филолошко и философско – историјским методом обраде материјала, те, на преко 1000 страна, факсимилима рукописа, географским мапама и цртежима. На овај начин је створено дело које одаје утисак документарности, заокружености и уверљивости, а за то је један од добрих доказа и то што је за Петровићеву студију показао интересовање и „Краљевски антрополошки институт” из Лондона.

Петровићева студија састоји се из пет одељака: *Познавање Срба и словенских старина према изворним документима. Пеластии као протоиндоевропски корен античке цивилизације и могуће српскословенске везе са њима. Дескриптивна реконструкција основних феномена живота подунавских и балканских старинаца као носилаца културе. Каснија сведочанства о Србима у раном средњовековљу по извештајима хроничара, те; Мемофонд културне историје и закључци науке о старинама, на основу филозофије историје као утемељеног сагледавања претпоставки за изложену грађу.*

Смисао Петровићеве студије није неутемељено доказивање светске (јер је у старо време Европа сматрана целокупним светом) свеприсутности Србо – Словена, те њихове првости – у смислу прапочела народа, већ одређени покушај заснивања „својеврне филозофије историје као мишљења догађаја бивствујућег и бивствовања”, чиме бисмо се приближили „свејединственом своду

свега што јесте и бива, а: Успех таквог настојања живи у огледалу стварности које га и процењује” – каже Петровић.

Европска стварност која нам се нуди није ни мало објективистичка, (па је онда тешко веровати да процењивање о нашој улози у европској историји може бити непристрасно), јер су њени механизми: глобализам, универзализам, апстрактна једнакост – „повеља о људским правима”, владавина новума и прогреса – која води смрти уметности у крајњем њеном егзибиционистичком облику, те функционализам који делове подређује целини. Сви ови механизми проистичу из основне идеје коју је патентирала и доследно спроводила романо – германска Европа, из идеје **ширења**.

Потврду за тезу о пресушивању *Западне реке* и смрти европског човека кроз идеју ширења пронашли смо код руских боготражитеља Берђајева, Флоренског, Соловјова, Флоровског, Фјодорова, а најексплицитније код руског „философа реакције” Константина Леонтјева (1831 – 1891), кога је Берђајев назвао руским Ничеом.

Леонтјев у књизи *Византизам и словенство* говори: „Од XIV и XV, па до краја XVII, негде и до половине XVIII, па чак и до почетка нашег века, Европа постаје све сложенија и сложенија, она све више јача, проширује се на Америку, Аустралију, Азију, ширење се затим и даље наставља, док сложеност полако губи боју, почиње стапање, брисање оштрих морфолошких граница, религијске антитезе постају све сличније, сталежи нестају, разлике у ставовима, васпитању и карактерима све више бледе, у теоријама се проглашавају *les droits de l' homme* (права човека), која се затим бурно примењују у пракси (што је и наш народ недавно на својој кожи осетио, али и сада осећа - прим.Н.К.)... Онда се, опет у теорији, ова политичка једнакост проглашава за недовољну и тражи једнакост у свему, потпуна једнакост, економска, образовна, полна... Европа је преживела, ускоро ћемо, можда видети како ће она поднети покушаје економског, образовног васпитног и полног, тј. коначног, упропашћавајућег стапања”. (Константин Леонтјев, 103, 104)

Резултати овог процеса су катастрофални, а то смо најјасније видели у XX веку, јер су најразорније светске ратове и најмоћнија оружја управо произвели Западноевропљани. Оваква Ев-

ропа је, од Карла Великог наовамо преживела 1000 година, а за све то време она „тежи идеалу једнообразне једноставности, али, не приближивши му се ни из далека, она мора да падне и уступи место другима.” – каже Леонтјев.

Зар већ није време, пошто се за један миленијум није пронашао пут ка западноевропској *једноставности*, и земаљском свеблаженству, већ се напротив завршило у свеопштој безидејности и депресији, дакле зар није време да се поглед усмери ка другом полу, тј, *разноликости*, за коју верујемо (заједно са руским, па и неким западним боготражитељима и истинотражитељима) да још постоји у руско – словенској души. Разноликошћу која отвара пут духовном аристократизму и естетичком култу снаге и лепоте, а све зарад борбе против тријумфа тривијалности, која води у бездан досаде и празнине.

Леонтјев је међу првима наговестио уједињење Европе према принципу једнообразности, у једну *Западну републиканску федерацију* у којој ће поједине европске државе нестати. Одговор који је он понудио Русији може и нашем народу данас да буде велика поука и оријентир: „Кад је реч о Русији у тој ситуацији, ја видим два излаза: 1) она се мора у том процесу подредити Европи, или 2) мора сачувати своју независност. Ако руски људи одговоре на ова два питања у корист независности, шта онда треба чинити? Треба оснажити себе, треба мање мислити на добро, а више на снагу. Ако буде снаге, биће могуће и некакво добро... Било како било, Русији ће бити потребна унутрашња снага организације, снага духа дисциплине”, којом ће једино моћи одбрани-ти своју самосталност и независност.

Само они који чврсто стоје на земљи, а гледају у небо могу да избегну еудеистичке заблуде, које је западноевропски рационализам пропагирао. Ово стога што нам је свакако блиска теза Леонтјева да је „неписмен, али религиозан и послушан руски сељак емпиријски, да тако кажемо, ближи стварној животној истини, него неки рационални либерал, који глупо верује да ће сви људи једном бити срећни, да ће сви бити племенити, подједнако паметни и разумни”. Сво историјско време и друштвено – економске епохе потврђују тезу Леонтјева да једнакости нема, нити да је икада била остварена европско – либерална „*свесрећа*”.

Стварност у којој живи наш народ није ни савременост, јер он, не живи у складу са временом техносвета у коме и даље владају функционализам, структурализам и позитивизам, али није ни са-повесност, јер традиција, историја, религија и култура нису самоосвештене, нити поунутрене. На тај начин смо се нашли на пустопољини, по којој хучи идеја западњачког либерализма, (за коју предосећамо, више него што мислимо ту идеју, да је њена крајња консеквенца анархизам (експлицитни егоизам) појединца с једне стране, или с друге владајућих недодирљивих група, јер је њихова слобода која је оличена у долару – неограничена), а с друге стране видимо како измиче идеја комунитарности (која се темељила на хришћанско – православној идеји хуманости, моралности и свечовечности, благости и питомости – или ако хоћемо психолошки речено ауторитарности, која се исказивала у поштовању ауторитета вође и система); дакле та и таква идеја јесте потрошена.

Када се овоме дода – невиталност која је продукт народоносне старости и цивилизације, која осмишљава, али и умртвљује, те разбијеност и неосмишљеност национално – културне парадигме, која је по Цвијићу изгубљена двадесетих година овог века – избор пута којим треба ићи нам се чини веома проблематичним и неизвесним.

Управо због ове постојеће дилеме овакве аутохтонистичке студије у историографији, те србистичке у филологији, историјско – философске у систематизацији философије код Срба, макроекономске и геостратегијске у привреди и политици, могу веома много помоћи у избору пута којим ће наш народ и српско друштво кренути у надлазећем миленијуму, јер није згорег подсетити се шта Константин Леонтјев каже о трајању држава и народа:

Нису све државе доживеле пуних 1000 година. теже је преживети више, мање – врло лако”.

ЗАКЉУЧАК

Савремена идеја и пракса глобализације јесу светски процеси па се данас поставља питање како да се према њима односи наша култура. Уколико се овај светски процес некритички прихвати постоји опасност да се поништи народоносни субјективитет (језик, традиција, вера, национална књижевност), без којег нема стваралаштва по мери човека, јер стваралаштво проистиче из различитости. Када се томе дода културни хегемонизам, у којем тзв. „велике” културе (данас је то једна западно-европска) потпуно потискују тзв. „мале”, или им оне служе само као „фусноте”, долазимо у ситуацију у којој се „Вавилонска кула” поново гради пред нашим очима.

Блиско историјско искуство нас учи чему води некритичко прихватање једног епохалног покрета - социјализма као светског процеса: потискивању субјективних моћи на рачун колективитета, па се после показује да он (колективитет) не може сам од себе да егзистира што доводи до његовог урушавања и распада такве заједнице. С друге стране неприхватање овог процеса води у потпуну изолацију, која се приказује као самоизолација, а која опет води слабењу духовно-културног стваралаштва, јер се без контаката са другима упада у културну самодовољност и сумњиво месијанство.

Један од могућих путева којим би се решила ова, ни мало спекулативна дилема, већ напротив веома стварна опасност за опстајање, како наше прошлости, тако и неизвесне будућности, би могао бити и пут „словенске узајамности”. Иако би овај словенски пут могао да личи на историјски анахронизам и неоромантичарску заблуду није згорег напоменути да се историја не завршава XX веком, нити атлантистичком културом. Досадашња историја сведочи о смењивању различитих цивилизација, а словенска још ни данас, према Шпенглеровој периодизацији, није доживела свој врхунац.

Литература:

Александар М. Петровић, *Кратка археографија Срба*.

Владимир Дворинковић (1995): *Борба идеја*, Београд.

Дертић, *Срби*.

Јован Цвијић (1996): *О балканским психичким типовима*.

Константин Леонтјев, *Бизантизам и словенство*.

Маркс, Енгелс, Чланци из „Нових рајнских новина”.

П. Ј. Шафарик, *О пореклу Словена*.

Чланци из „Нових рајнских новина”.

Summary: In this work the author tries to reach a state of wondering through the process of questioning of basic theories of European integration. Who are we, where are we going, is the European road really our road to go too? Are the Slovenian integrations really possible in the new century? This work is conceived as a contribution to thorough researches of Slovenian history, to the researches which are not in the main filed of theoretic interest of our thinkers, but they definitely have a legitimate right to exist and in that way to prevent us from thinking all the same way. The idea of Slovenian unity, in spite of many obstacles, is not an abstract idea, because the Slovenian relations are present today too: Slovenian congresses and cooperation among scientists for Slavic languages, film and music festivals of Slovenian and orthodox countries, folklore visits among them (more often among Ukraine, Slovakia and Serbia), the visits of church choirs, cooperation between Russian and Serbian thinkers. The least cooperation present here is in the field of publishing and books, because the translations are rarely done and it is one of the most important fields of cooperation. Nevertheless, not all the doors for revitalizing of the Slovenian unity are closed.

Key words: Globalization, the future of a European man, widening, the Serbs, the origin of Slovenians, Safarik, Surovjecki, Leontjev, Petrovic, simplicity-diversity, the Slovenian relationships.

Endnotes:

¹ Што дијагностификују наши познати антрополози и етнологи, пре свих Владимира Дворинковић и Јован Цвијић

² Шире о овоме погледати у: Маркс – Енгелс, Чланци из „Нових рајнских новина” а посебно Енгелсов текст под насловом Демократ-ски панславизам, стр. 122. до 143.